

LITERATUUR EN KUNST

De roman van een student.

Bernard van Bergen: Wat eeuwig zeker is... — J. H. Kok, N. V., Kampen, 1935.

De literatuur van na 1880 bezag den mensch meestal als individu, los van de gemeenschap. Het leven en denken en doen van den hoofdpersoon vormde thema en inhoud van den psychologischen roman.

Pas langzamerhand begon men den mensch te beschrijven in zijn milieu, als sociaal wezen. Nog later, in onzen tijd, gaat ook de streek waar hij geboren is en leeft, een belangrijke plaats innemen. De roman wordt daardoor gecompliceerder en belangwekkender. Wel werden ook vroeger soms bepaalde streken of milieu's beschreven, maar de hoofdpersoon van het boek was dan veelal een type, met vaste eigenschappen. Zulk een „type“ was ook de student geworden.

In de vorige eeuw schreef Klinkspaan zijn Studententypen. Deze eenigszins moraliserende schetsen beschreven het type student van verschillende kanten. Een student was wat raar, had iets over zich, waar wijze menschen hun hoofd lachend over schudden, zoo iets studentliksachtigs. Wat dit woord precies beteekende, wist niemand, doch de vage gevoelswaarden van: excentriek, verschoonbaar-dwaas, rumoerig geestig waren er ongetwijfeld aan verbonden.

Uit vroegeren tijd, toen de studenten een aparte kaste vormden, met eigen rechtspraak, gewoonten en gebruiken, was nog overgebleven een uitzonderlijke positie van den student. Wel is in Nederland zijn sociale beteekenis nooit zoo groot geweest, als b.v. in Duitschland, maar toch werd ook bij ons den student veel toegestaan, wat in een ander zou worden afgekeurd. Ondanks den niveleerenden tijd, waarin we leven, heeft het studentenleven voor den buitenstaander iets aparts behouden en de studentencorpora trachten dit angstvallig te bewaren. De toegang tot de studentenmaatschappij wordt niet verleend door het officiële diploma, bewijsstuk van een met gunstig resultaat afgelegd examen, maar het ontgroenen met zijn deels geheime en geheimzinnige ceremoniën is de poort, waardoor de nieuweling huiverend binnentreedt. Hoewel de waarde van deze inwijding door velen wordt ontkend, en verschillende corpora 't woord ontgroenen vervangen door verplichte kennismaking, zonder den inhoud ervan veel te wijzigen, bleef de opnemings in het studentenleven zich onderscheiden van het lid worden eener vereeniging. Een waas van geheimzinnigheid bleef er om hangen, als om de vrijmetselaarsloges. Een werk dat belooft den sluier te zullen oplichten, mag rekenen op een goede ontvangst.

Het boek van Bernard van Bergen kondigt zich aan als „n roman over 't studentenleven aan de V.U.“ Op den omslag ziet de lezer een gebouw, voorzien van het nummer 162 en met het opschrift: Vrije Universiteit. Hierbinnen zal ons de schrijver dus rondleiden; we zullen nu eens wat te zien en te hooren krijgen, dat ons nog nauwer aan de V. U. zal verbinden, dan de werken der professoren en de door ons betaalde contributies of donateurs gelden. Eilacy, de argeloze lezer vermoedt niet, dat de omslag symbolisch bedoeld is. Pas wanneer hij het boek uit heeft en nog eens weer kijkt naar den gevel van het gebouw, ziet hij dat de deur dicht is en de vensters alle ingluren beletten. Onze gids heeft ons op straat laten staan, en is alleen zelf tweemaal naar binnengeglijpt, om ons een stukje van een college te kunnen vertellen.

We nemen dus maar afscheid van de Keizersgracht en begeven ons met onzen drukpratenden gids op weg, om iets van het leven der studenten te zien. Werkelijk komen we een paar kamerzoekende studs tegen, en zien we een heerlijk gedekte tafel, waaraan na ons vertrek de heeren zullen plaatsnemen. Ondertusschen praat onze gids maar voort. Hij heeft het over de voor- en na-deelen van 't ontgroenen, en verheimelijkt niet, dat daar wel eens onaangename dingen bij gebeuren voor den groen. In vertrouwen deelt hij ons zelfs mee, dat hij zelf daarbij ervaringen heeft opgedaan, die hem tot een uitstekend ontgroener hebben gemaakt, één, waaraan die jonge menschen wat hadden. Uit dankbaarheid daarvoor zien we maar over 't hoofd, dat onze gids zoo slordig spreekt. Misschien is dit nog een rest van zijn studententaal, want hij kruidt zijn gesprekken ook nog steeds met de echt studentikooze woorden: zeg, eenig, reuze enz.

Het leven van den student zit vol spanning, zegt de gids, en goedig verklaart hij ons dit woord „Wat is eigenlijk spanning? Dit is, je weet, het antwoord moet komen ja of nee, geen derde. Spanning is vroeg of laat. Spanning is er altijd tusschen twee uitersten, tusschen twee contrasten, en hoe grooter nu het contrast is, des te heftiger is de spanning. Je wilt bijvoorbeeld om vier uur uit met je fiets, om twee uur motregen, je kunt niet. Spanning, 't kan gaan spoelen, en 't kan gaan

opknappen. Maar wat is dat vergeleken bij een examen-uitslag bijvoorbeeld, dat was onherroepelijk ja of nee“. (blz. 13). Het is ons duidelijk dat het studentenleven voor ons een gesloten boek zal blijven, want deze taal komt ons zoo vreemd voor, ze wijkt zoo zeer af van gewoon Nederlandsch, dat we vermoeden hier met „ingewijden-taal“ te doen te hebben.

Gelukkig houdt de gids nu op met het geven van een totaal-inzicht en gaat hij vertellen het leven van één student. Dat is te volgen. Er volgt nu namelijk een weliswaar niet mooi, maar toch veel beter gestyleerd verhaal over de moeilijkheden van een student, met een zwaartillend karakter. Telkens wordt hij voor de vraag gesteld, of hij wel roeping heeft voor het heerlijk ambt, waarvoor hij studeert. En hoewel de schrijver hinderlijk veel redeneert, en de handeling telkens in een grooten woordenvloed dreigt te verzinken, geeft hij toch enkele goede momenten, b.v. het sterven van Truce. De toon van het tweede gedeelte is heel anders dan van het eerste. Het is een stuk dat op zichzelf een verhaal had kunnen vormen, en nu ingelast wordt in het onbeholpen verslag van het studentenleven.

Het leven aan de V. U., de groote beteekenis van de V. U. voor het gereformeerde leven, komt niet uit de grondverf. Alle voorvallen die direct met de universiteit te maken hebben, worden in enkele zinnen afgedaan. De opzet wordt niet uitgewerkt, van compositie is geen sprake. Er wordt veel gesproken over spanning, maar deze ontbreekt in het boek zelf geheel. De oplossing heeft de schrijver van te voren al kant en klaar. Het probleem groeit niet in den hoofdpersoon, hij komt er niet worstelend mee klaar, zoodat een gevoel van bevrijding opkomt, maar aan de hand van den pratenden auteur komt hij terecht, waar deze hem wilde brengen.

Onbewust behandelt de schrijver hier een ander probleem: dat van de roeping tot schrijven. Voelde de heer Van Bergen werkelijk roeping, om in een boek publiek te spreken over een kwestie van groot belang? Heeft hij werkelijk de overtuiging, dat hij door dit werk een weloverdacht, diepdoorvoeld probleem tot klaarheid heeft gebracht? Meent hij, dat hij hiermee de V. U. en de christelijke literatuur of lectuur een dienst heeft bewezen? Zoo ja, dan is het zeer gewenscht, dat hij zich opnieuw bezint over de roeping van een schrijver. Misschien dat hij dan het christelijk volksdeel later nog kan dienen in „het heerlijk ambt“, zooals Kees het deed in „het moeilijke ambt“.

Gr.

H. S.

III ZIELKUNDE III

De Philosophie bij het Creatianisme.

II.

De stamboom van een familie, die gedurende drie eeuwen aantekening gehouden heeft van den levensloop van haar leden, geeft ons meer vastigheid voor de erfelijkheidsleer dan de vergelijking van kinderen met hun ouders en grootouders. Sommigen hebben zich daarom gewend tot den Bijbel, om uit de daarin gegeven geslachtsregisters conclusies te trekken.

In dit werk ligt echter tweërlei gevaar, n.l. dat men het karakter van de Heilige Schrift, als de bijzondere openbaring Gods, voorbijzielt, en dat men de vaak ontbrekende psychologische gegevens bij zekere personen aanvult door eigen gissingen. Anderen hebben zich gewend tot de stambommen van vorstenhuizen, zooals b.v. F. A. Woods. Nog anderen tot die van geleerden, zooals Galton en De Candolle.

Tegen deze methode is terecht ingebracht, dat de beschrijvingen van beroemde personen, die men bij dit werk heeft geraadpleegd, meestal te eenzijdig zijn om vertrouwen in te boezemen.

Dr Robert Sommer heeft zich daarom voor zijn onderzoek gewend tot een burgerlijke familie, welker leden gedurende enkele eeuwen zich hebben onderscheiden door hun aanleg en prestaties in hun beroep. Hij vond zijn gegevens bij een zekere familie Soldan in Hessen (Duitschland), die afstamt van een Turk, die tijdens de kruistochten naar Duitschland verhuisd is. Ons bestek gedooft niet, om Sommer te volgen bij zijn onderzoek, in zijn in 1907 verschenen werk: „Familie-onderzoek en erfelijkheidsleer“. Ook hebben we daaraan geen behoefte, aangezien hij staat op evolutionistisch standpunt. Alleen zijn conclusies zijn voor ons betoog van beteekenis. Interessant is zijn korte opsomming van eenige bekende werken door familieleden van Soldan. Ze begint met een Luthersch predikant, die een troostbrief schreef tegen de vervolging door den Antichrist, in 1588. Dan volgt Cordus, een dichter, omstreeks 1517, die Solde heette, doch dezen pseudoniem voerde. De derde is een beeldhouwer, in de 16e eeuw. De vierde een theoloog uit de 17e eeuw. De vijfde een

paedagoog uit de 17e eeuw. De zesde een medicus uit dezelfde eeuw. De zevende, geb. 1721, een theoloog. De achtste een paedagoog, geb. 1775. De negende een theoloog, geb. 1765. De tiende geb. 1803, was een archaeoloog, schrijver van een werk over de heksenprocessen. De elfde, geb. 1801, een theoloog en professor. De twaalfde, geb. 1811, leeraar aan een gymnasium. De dertiende, geb. 1870, was advocaat en historicus. De veertiende, geb. 1842, rector van een gymnasium en archaeoloog. Deze 14 leden van het geslacht Soldan hebben allen zich onderscheiden door hun studies op het gebied van de kunst en de geschiedenis. Hun taal en stijl kenmerkte zich door rijkdom van woorden en levendigheid van voorstelling. Hun karakter bezat de neiging tot individualisme en tot persoonlijke vrijheid, zooals gebleken is bij re- en deformaties van hun volk.

De schrijver is zich goed bewust, dat zijn werk onvolledig is, omdat het psychologisch onderzoek ontbreekt van die familieleden, die niet hebben uitgeblonken door talenten, en doordat van de moeders van deze talentvolle mannen weinig bekend is. Wel acht hij de slotsom geoorloofd, dat de Soldans een familie zijn, waarin een aantal belangrijke geestelijke eigenschappen tot het slank karakter behooren. Deze eigenschappen komen in den loop der eeuwen telkens onverminderd, ja soms zeer sterk terug. Hij hoopt, dat een dergelijk onderzoek bij tal van families zal plaats vinden en dat men langs dien weg de vraag naar de wetten van de erfelijkheid zal kunnen beantwoorden.

Intusschen weigert Sommer beslist van erfelijkheidswetten te spreken, nu er nog slechts enkele feiten en hoogstens enkele regels van de erfelijkheid bekend zijn. Van natuurwetten kan men slechts dan spreken, wanneer zekere feiten onder bepaalde omstandigheden zich steeds op dezelfde wijze voltrekken en er een gemeenschappelijke grond is voor hun bijzondere wijze van optreden. Dit nu is bij de ons bekende feiten van de erfelijkheid niet het geval.

Zelfs in het dieren- en plantenrijk is het gebrek van de regels nog klein en onze kennis van den grond van deze regels nog zeer gering. De schrijver bewijst zulks uit het voorbeeld van de bijen en uit de proeven van Mendel in 1858 met erwten en boonen.

De vrouwelijke bijen hebben een koningin tot moeder en een hommeltot vader. De hommelt heeft tot moeder een koningin, en geen vader. De koningin heeft tot moeder een koningin en tot vader een hommelt. De voortplanting van de hommels zonder paring (parthenogenese) verklaart hij daaruit, dat de moeder cellen bij zich draagt, die ontstaan zijn uit de paring van haar ouders. De hommels zijn dus eigenlijk kinderen van hun grootouders. Hiermede nu vergelijkt hij het feit, dat de zaadcellen reeds bij de geboorte van een vrouw in beginsel aanwezig zijn, terwijl die van den man eerst later ontstaan. De vrouw draagt dus het zaad van haar ouders somtijds over op één van haar kinderen. Zoo komt het dat de kinderen buitengewoon dikwijls de eigenschappen bezitten van de ouders van hun moeder. De dichter Goethe b.v. was in gelaat en wijze van uitdrukking een geboren Lindheimer.

Over de proeven van Mendel kunnen we kort zijn, want deze zijn in de meeste handboeken over natuurkennis te vinden. Zijn conclusies waren: 1e. de zelfstandigheid van de kenmerken van een eigenschap der planten; 2e. het optreden van enkele ouderlijke kenmerken bij vele individuen in de tweede generatie, die als domineerende (heerschende) en recessieve (terugkeerende) eigenschappen onderscheiden worden; 3e. een regelmatige getalsverhouding in de verdeling van dit optreden der eigenschappen. Ook hierbij kan men niet van wetten, maar alleen van regels spreken, omdat de grond van de verschijning van domineerende en recessieve eigenschappen ons onbekend is.

Deze beschouwingen stellen ons in staat om te antwoorden op de vraag van de Neo-Creatianisten: Is het erfelijk element te zoeken in het pneumatistische (de geschapen geest) of in het psycho-somatische, de middellijk ontstaande zielsverschijnselen? Prof. Waterink zegt: „de erfelijke aanleg voor de hoogere functies is terug te leiden tot de psycho-somatische vatbaarheid; tot de misschien eenzijdige ontwikkeling van een bepaald terrein van het psycho-somatisch complex; tot een soort overontwikkeling; evenzeer als allerlei vorm van achterlijkheid is terug te voeren tot een soort onderontwikkeling“. Hij meent den grond van de verschijning van domineerende geestelijke eigenschappen bij den mensch gevonden te hebben, in de overontwikkeling van de lagere functies. Maar dit is een hypothese (veronderstelling), die niet met een gelijkenis, ontleend aan het licht, dat door vensters valt, kan bewezen worden, maar alleen met feiten en vaste regels van gebeuren. Ook blijft onverklaard, waarom onder de Soldaniëten gedurende vijf eeuwen bij de ééne nakomeling wel en bij de andere nakomeling niet de vensters voor het invallend licht breed waren. Of lag de grond daarvan bij de moeders? Maar dan blijft het nog onverklaard hoe door één huwelijk met een vrouw, die deze eigenschappen miste, de domineerende

factor, de aan is verdwenen telkens terug? Bovenstaand worden is ze o Gods bezigt en scheppen van maken van mysteries. Den Haag.

HET B

„In d

Ed

Twee boek onbekende G verscheen, is Paul Göhre. nen mensch, grenzenloze maar die zijn wereld van voeten op ha beweging van Christelijk ge omdat hij n i daarmede ko gebruikt om klaren en te Het andere is een paar wat er van winning voor het bevat de schen, aan v voorspelde.

„Wij hebbe schelijken ge alles naar be maar hulp h die zoo roe doorsneden, den dat God ons uitstreke zich zelf n

De catastro het vertrouw de aanhangen geloof, die zonder dat nieuwe geb fundeeren o daarom juic stort. De ru zou wel volg

Maar reed toejuichinge sprak, de so ler, die den land“ prof onheilstijdin geschriften barmhartig van de laa midden in e stoffelijken „Het zou z zinga in zijr kon zien t woord „de wereld ver

Wie een zaglijke ver over de me gelijke den zoeven no Alle zelf De oorzar over de kw niets te w Het culta een veel d drukking i den gevev nemet

1) Lezing spronkelijke gewenscht o toe te lichte 2) Het ech vorige eeuw Prof. L. a s s (1e Aufl. 1885) Flaggfahrenz kommen a tungen für Mensch wiew Daseins zuv Blate gelang